

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка
Національний технічний університет України "КПІ імені Ігоря
Сікорського"
Чернігівський національний технологічний університет

***Мова. Культура. Комунікація:
здобутки та перспективи сучасних
філологічних досліджень***

Матеріали ІХ-ї Міжнародної науково-практичної
конференції (27 квітня 2018 р.)

***Язык. Культура. Коммуникация:
достижения и результаты современных
филологических исследований***

Материалы ІХ-й Международной научно-
практической конференции (27 апреля 2018 г.)

***Language. Culture. Communication:
Achievements and Results of Modern
Linguistic Research***

Papers of the 9th International Scientific and Practical
Conference (April 27, 2018)

Чернігів 2018

УДК 811'11 + 811.112

ББК Ш 143

Ш 143.21

Мова. Культура. Комунікація: здобутки та перспективи сучасних філологічних досліджень: Матеріали 9-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 27 квітня 2018 р.). – Чернігів : «Десна Поліграф», – 2018. – 124 с.

© Колектив авторів, 2018

У збірнику представлені результати сучасних розвідок у галузях лінгвокультурології, лінгвофілософії, семантики, зіставних студій, лінгвокогнітивних і лінгвопрагматичних досліджень дискурсу, методики викладання мов і літератур, літературознавчого аналізу текстів, прикладних аспектів мовознавства.

Організаційний комітет:

В.О. Дятлов, перший проректор НУЧК імені Т.Г. Шевченка, проректор з науково-педагогічної роботи, доктор істор. наук, професор, **голова оргкомітету**;

О.О. Борисов, доктор філол. наук, доцент, завідувач кафедри германської філології НУЧК імені Т.Г. Шевченка, **співголова оргкомітету**.

Члени оргкомітету:

С.О. Жила, доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри української мови та літератури НУЧК імені Т.Г. Шевченка;

А.А. Калита, доктор філол. наук, професор кафедри теорії, практики та перекладу французької мови ФЛ НТУУ "КПІ імені Ігоря Сікорського";

І.О. Гаценко, кандидат філол. наук, доцент кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін ЧНТУ.

Редакційна колегія:

О.Г. Васильєва, кандидат філол. наук, доцент кафедри германської філології НУЧК імені Т. Г. Шевченка;

Н.В. Деркач, кандидат філол. наук, доцент кафедри германської філології НУЧК імені Т. Г. Шевченка;

В.В. Красавіна, канд. філол. наук, доц. кафедри української мови та літератури НУЧК імені Т. Г. Шевченка;

Л.В. Пікун, кандидат філол. наук, доцент кафедри германської філології НУЧК імені Т. Г. Шевченка;

Л.М. Федун, кандидат пед. наук, ст. викл. кафедри германської філології НУЧК імені Т. Г. Шевченка;

Т.П. Чередник, кандидат філол. наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання НУЧК імені Т. Г. Шевченка;

Ю.М. Мойсеюк, викл. кафедри германської філології НУЧК імені Т. Г. Шевченка.

*Рекомендовано до друку Вченою радою філологічного факультету
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Протокол № 9 від 17.05.2018 р.).*

чоловіків не називається в тексті твору на повне ім'я – всі вони представлені за прізвищами. Відсутність імені – спосіб номінації персоналії – символізує ту роль, яку чоловіки відіграли для Марії. Всі вони «заповнюють вільні ніші» в житті героїні. Шлюб із заможним іноземцем – спосіб реалізації в суспільстві, шлюб з лордом – утвердження соціального положення. Саме соціальні амбіції, що керують більшістю вчинків героїні, визначають її ставлення до кохання. Кохання-пристрасть Андерлінга, якій не має місця у світі родини Айсенвей та подібних до них, не може існувати як почуття лише однієї людини, а тому, трансформуючись у кохання-страждання, воно призводить до загибелі головного героя.

Література

1. Brady K. The Short Stories of Thomas Hardy / K. Brady. – New-York, St.Martin's Press, 1982. – xii, 235 p.
2. Gilmartin S. Thomas Hardy's Shorter Fiction / S. Gilmartin, R. Mengham. – Edinburgh, Edinburgh University Press Ltd, 2007. – 144 p.
3. Hardy T. Selected short stories / T. Hardy. – Hertfordshire, Wordsworth Edition Ltd, 1996. – 180 p.

Чередник Т.П.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

НАЗВА ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ ЯК ЗАЯВКА ПРО ХУДОЖНІ НАМІРИ АВТОРА (ПОВІСТЬ Д.М. М'ЮЛОК «МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ-КАЛІКА ТА ЙОГО ПЛАЩ ДЛЯ ПОДОРОЖЕЙ: ПРИТЧА ДЛЯ МОЛОДИХ І СТАРИХ»)

The story of a little prince as told by D.M. Mulock Craik, an English writer of the XIX century, possesses different features of transformation. The author created the story on the basis of a traditional folktale combining features of a folktale describing orphan's fate, Bildungsroman, a romantic story of opposing different life hardships, and a parable. The author shapes her story within the framework of the folktale genre, this fact being declared in the title. Still, all the traditional folktale elements are transformed in the story. The abstract is focused on the analysis of transformations available in the folktale-parable.

Британська літературна казка останнім часом знову стає об'єктом прискіпливої уваги науковців. Маємо згадати твори Дж. Роулінг, Ф. Пуллмана, К. Патерсон тощо. Але доба постмодерну оновила інтерес

до творів симбіотичного характеру попередніх епох (наприклад, ХІХ ст.), в яких форми мікшування різних традицій, стилів у межах художнього тексту не є чимось новознайденим.

Одною з презентанток подібної творчої практики сьогодні розглядають письменницю вікторіанської доби Діну Марію М'юлок (1826–1887), авторку поезій і романів для дітей та дорослих [8; 11]. Твори письменниці не перекладені українською, проте ім'я М'юлок вже згадується в українській версії історії англійської (і світової) дитячої літератури [2].

Метою даної статті є аналіз структуризації заголовку казковій повісті Д.М. М'юлок «Маленький принц-каліка та його плащ для подорожей: притча для молодих і старих» (1875) [12] та форми його художньої проекції на твір нібито традиційного жанру. Письменниця, використовуючи традиційну форму заголовку, інноваційно поєднала у повісті елементи різних художніх систем, набутки різних літературних стилів. У такий спосіб твір набув оригінальності і привертає увагу дослідників [3; 4].

Аналіз різних елементів структури повісті (а заголовок є таким елементом) дозволяє стверджувати, що Д.М. М'юлок шанобливо ставилася до традиції, але, спираючись на характер, логіку ситуації чи авторське розуміння перебігу подій, часто змінювала або просто імітувала форму її реалізації у творі.

Перш за все, звернемося до назви/заголовку повісті. За спостереженням О. Еткінда, «заголовок пов'язаний з текстом як ім'я з річчю... Весь текст у цілому, – пише дослідник, – ця багат шарова система означаючих, що є означуваним відносно до заголовку. Заголовок, як те, що означає, деяким чином відповідає тексту, як такому, що означається» [9]. Погоджуючись, що заголовок є формоутворюючою складовою змісту тексту твору, за допомогою якої те, що означає, стає частиною означуваного, проілюструємо процитовану думку спостереженням за формою структуризації заголовків-назв фольклорних казок [1; 6] та назви повісті англійської письменниці.

Традиційно у заголовку британської казки фігурувало ім'я головного героя твору («Джек – підкорювач велетнів», «Малюк Том і велетень Денбрас», «Малюк Брауні», «Чайлд Роланд»/«Юний Роланд»)

або *статус персонажа/ів* (король Іоанн, «Діти короля Ейла»). У заголовку твору Д.Мьюлок згадується статус головного персонажу. У тексті хлопчик частіше іменується або Маленьким Принцом чи просто Принцом.

Головний герой повісті має власне ім'я – Долор (від Долорес – імені матері), проте в назві повісті воно не згадується. В такий спосіб, на нашу думку, історія головного героя набуває ознак і типовості, і символізму, що підсилюється іменем, точніше, його значенням у жіночому та чоловічому варіанті (жіночий варіант – Марія Скорботна; чоловічий варіант – переклад із латини – біль, туга, страждання [5]). Авторка трансформує історію життя героя за допомогою гри з іменем, надаючи його героєві і, разом з тим, нібито приховуючи його. В такий спосіб уже в формулюванні назви твору зреалізовані обидва аспекти представлення авторського бачення історії життя головного персонажа. Статус згадується, а наявне ім'я згадується тільки на початку. Доля Маленького Принца є типовою, а історія принца Долора набуває символічності.

Згадування про *вік героя* у назві фольклорної казки також є традиційним (юний Поллард, малюк Том). Письменниця наслідує традицію. Так, історія героя казкової повісті Мьюлок починається з народження і хрестин маленького Принца. Авторка твору вибирає один етап з життя героя – його дитинство, що і позначено в заголовку. У дев'яти главах твору з десяти вміщених нібито натяк на вік персонажа («*маленький принц*»). Проте в кінці твору читач бачить *старого короля*, який відмовляється від влади і готується подорожувати до Чарівних гір, куди відправилися його батьки (евфімізований образ місця для життя після смерті). Оповідач/ка відмовляється розповісти про життя короля Долора, скоріш за все, тому, що це не є її художнім завданням. Однак еволюція-зростання описується в останній главі повісті, яка має усі ознаки відкритого епілогу.

Маємо відмітити, що Д.М. М'юлок внесла власні корективи щодо оновлення класичної форми презентації героя в назві твору. Так, у фольклорній казці увага читача майже ніколи не приверталася до проблем фізичного нездоров'я головного героя, крім тих випадків, коли героєм був традиційним для казки персонажем («Том – хлопчик-

мізинчик», «Малюк Брауні», «Крихітка фея»), якому його маленький зріст не заважав робити великі справи.

Поряд з іменем головного героя у традиційній казці часто згадувався його антагоніст («Чайлд Уінд та зачарована змія», «Юний Поллард і окландський вепр», «Король Іоанн, Кентерберійський абат і чабан»). В назві повісті Д. Мьюлок антагоніст Маленького принца-каліки не згадується, проте це не означає, що він відсутній. Дядько головного героя, реально виконуючи роль казкового злодія і реалізуючи його функції, в той же час в тексті не є акцентованим злодієм, оскільки авторка твору намагається зберегти в душі маленького читача віру у добро, яке є абсолютно непереможним.

У повісті «Маленький принц-каліка та його плащ для подорожей...» зреалізований класичний алгоритм опису історії життя хлопчика-каліки і сироти. У центрі – фізично немічна дитина, яка ще немовлям втратила батьків, потерпає від дядька, що узурпував владу, забравши корону і королівство. В кінці історії Принц стає королем, однак оповідач все одно називає його Маленьким принцом. Таким він залишається і в свідомості його Хрещеної.

Фея-вихователька є класичним персонажем-помічником у традиційній фольклорній казці. В житті Маленького принца нема матері, але це компенсується присутністю феї-хрещеної, яка поряд з героєм майже від його народження. На нашу думку, наявність певних персонажів навколо принца унаочнює реалізацію фемінно орієнтованої моделі художньої дійсності (мати – фея-хрещена – наглядка).

За логікою фольклорної казки, будь-які негаразди в житті героя мають бути компенсовані: хворий має стати здоровим, нещасний – щасливим, той, хто втратив, має знайти. Письменниця існуючу традицію переосмислює. Герой, навіть при наявності Хрещеної-феї, фізично залишається калікою, проте за допомогою плащу, її подарунку, хлопчик може долати будь-яку відстань і побачити те, що не бачить більшість людей на землі. Плащ – чарівна річ, що змінює життя героя, допомагає йому подорожувати та пізнавати світ. Згадка про чарівну річ у назві повісті відповідає традиції британських казок, проте функція цієї річі є дещо іншою. Плащ, який має вигляд або сприймається як ганчірка, непотріб, у кінці твору стає схожим на саван. У традиційній казці чарівна

річ має термін дії, в повісті Д.М. Мьюлок чарівна річ супроводжує героя протягом всього життя і має перенести його в місце упокоєння.

Ю.М. Лотман зазначав: «...будучи важливим механізмом пам'яті культури, символи переносять тексти, сюжетні схеми та інші семіотичні утворення з одного її пласта в інший. Пронизуючи діахронію культури, константні набори символів у значній мірі беруть на себе функцію механізмів єдності: здійснюючи пам'ять культури про себе, вони не дають їй розпастися на ізольовані хронологічні пласти.» [7, с. 242]. Саме за цим алгоритмом образ Маленького принца у повісті Д.М. Мьюлок втрачає однозначність, яка є традиційно домінуючою рисою характеристики персонажів фольклорної казки.

Мьюлок визначає жанрову належність власного твору («притча»). Згадуючи у заголовку про притчовий характер твору, письменниця пам'ятає, про те, що дидактизм та алегоричність є провідними рисами притчі. Алегоризм певним чином знайшов втілення у тексті твору. Водночас дидактичне авторське резюме, в якому читачу надаються конкретні поради щодо сприйняття певних аспектів життя, в повісті відсутнє. Більш того спостереження за текстом надають право казати про довільне трактування авторкою усіх характерних рис притчі. Письменниця певним чином грає з традицією. Це стосується героя, його позиції в творі, імені, всіх форм його представлення чи структурації історії його життя, характеристики оточення тощо. У тексті твору кілька разів лунає запитання оповідача, чи був Принц щасливим, проте жодного разу читач не почув відповіді. На нашу думку, незважаючи на анонсування притчового характеру повісті, письменниця відмовилась конкретизувати фінал історії свого героя, розширюючи коло можливих варіантів читацької рецепції щодо природи і змісту щастя Принца.

Підводячи підсумки, маємо зазначити, якщо формулювання назви можна сприймати як певну заявку про творчі наміри, а сам твір – як уже виконаний мистецький проект, то аналіз назви та характер комбінування структурних елементів у творі дозволяє відстежити і зрозуміти інноваційність авторських намірів і реалізацій. Д.М. М'юлок, спираючись на форму традиційної британської казки та дидактичної новели, створює оригінальний твір, в якому базовим є романтичний конфлікт, що розгортається на широкому тлі різнорівневих фольклорно-літературних

алюзійних матриц і тому зацікавленість в аналітичних розвідках щодо творів британської письменниці буде зростати.

Література

1. Англійські народні казки / Уклад., вступ. слово і переказ з англ. О.І. Тереха. – К.: Веселка, 1981. –151 с.
2. Деркачова О. Літературна казка Великої Британії / О. Деркачова, С. Ушкевич – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/InitialTeaching/resource/file/%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0%20%D0%92%D0%B5%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%97.pdf>
3. Деркачова О. Структурні елементи чарівної казки у «Маленькому кульгавому принці» Д.М.М'юлок / О. Деркачова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://urccy1.com.ua/fileadmin/user_upload/Visnyk/Visnyk_2013/Visnyk_2013_8.pdf
4. Деркачова О. «Маленький кульгавий принц» М'юлок як предтеча «Маленького Принца» Екзюпері / О. Деркачова // Література. Діти. Час: Вісник Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва. Вип. 3. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. –2012. – С. 60–66. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bohdan-books.com/upload/iblock/61f/61fd37191871bdcc7edac71663ad1484.pdf>
5. Долорес / Вікіпедія – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%81>
6. Крихітка фея та інші британські казки. – К.: Книжковий клуб «Клуб Сімейного дозвілля». – 2017. – 240 с.
7. Лотман Ю.М. Внутри мислящих миров. Человек – текст – семиосфера –
8. История / Ю.М. Лотман. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 464 с.
9. Dinah Craik – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Dinah_Craik
10. Etkind A. Поэтика заглавий / Alexander Etkind // Revue des études slaves, tome 70, fascicule 3, 1998. L'espace poétique. En hommage à Efim Etkind. pp. 559-565.– [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.persee.fr/doc/slave_0080-2557_1998_num_70_3_6528.
11. Miss Muloch (Mrs. Craik) // Littell's Living Age. – Vol. 133. – Issue 1717. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://en.wikisource.org/wiki/Littell%27s_Living_Age/Volume_133/Issue_1717/Miss_Muloch_\(Mrs._Craik\)](https://en.wikisource.org/wiki/Littell%27s_Living_Age/Volume_133/Issue_1717/Miss_Muloch_(Mrs._Craik)).
12. Mitchell Sally Diana Mulock Craik. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.victorianweb.org/authors/craik/mitchell/5.html>
13. The Little Lame Prince by Dinah Maria Mulock Craik. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:// <http://www.gutenberg.org/files/496/496-h/496-h.htm>

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. КОГНІТИВНИЙ, СИНЕРГЕТИЧНИЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ І ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТИ МОВИ ТА МОВЛЕННЯ

Борисов О.О. Інформаційний базис діалогічної комунікації ...	4
Кійко С.В. Синергетика в контексті лінгвістичних досліджень.....	8
Колесник О.С. Екзистенційні феномени у дзеркалі мови: лінгвоуніверсологічний підхід	11
Борисов О.О., Васильєва О.Г. Базові жанрові різновиди суперечки в англомовній та україномовній етносвідомості	14
Гусар А.В. Моделювання альтернативних світів у сучасному англомовному пісенному дискурсі	20
Деркач Н.В. Динамічні показники англійських прислів'їв з різними комунікативно-прагматичними функціями.....	22
Матвеева И.В. Оценочный потенциал немецких и русских пословиц поля «Деньги».....	28
Мойсеюк Ю.М. Символіка щита і гербових фігур в англійській художній літературі.....	33
Федун Л.М. Інформаційна безпека в перекладі	36
Хотько Н.А. Культурный контекст иноязычной коммуникативной среды.....	39

РОЗДІЛ ІІ. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ЛІНГВОСТИЛІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РІЗНОЖАНРОВИХ ТЕКСТІВ

Кійко Ю.Є. Кореляція між евіденційністю й епістемічною модальністю в сучасній лінгвістиці	44
Мізін К.І. Лексикографічні vs. фразеографічні перспективи корпусної лінгвістики в Україні.....	48
Архипов Д.В. Лексико-грамматические особенности англоязычного Интернет-дискурса	50
Зинцова Ю.Н. Особенности реализации аспектуальных значений непредельных глаголов немецкого языка	53
Ильичева И.Л. Параметры мультимодальных медийных текстов.....	56
Красавіна В.В., Решотко О.А. Мотиваційні процеси в лексиці (на матеріалі дослідження фітонімів).....	60

Кузьмичева А.А. Ирония в речи (на материале немецкого языка).....	63
Плисов Е.В. Особенности изучения немецкого религиозного лексикона в исторической семантике.....	67
Стрижевич Е.Н. Особенности медиатекста региональных Интернет СМИ	72
Федоров В.В. Лексика англоязычной прессы Восточной Азии	76
Ярошук М.В. Специфика перевода стилистических фигур в англоязычном медиа-дискурсе.....	79

РОЗДІЛ ІІІ. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ МОВ І КУЛЬТУР

Галушко Н.Н., Дягель С.Н. Формирование социокультурной компетенции учащихся профильных классов посредством информационно-коммуникационных технологий	83
N. Kovalska, O. Kovalova The Importance of Phonetics in Social Interaction	87
Кормільцина С.Ю., Яковенко Т.М. Інноваційні технології як оптимізація навчального процесу вивчення англійської мови у немовному ВНЗ	90
Сацук А. П. Иноязычная культура как цель обучения немецкому языку.....	94
Сыч М.А. Применение инновационных технологий на занятиях по иностранному языку в вузе.....	98

РОЗДІЛ ІV. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Бахур И.Н. Конфликт идентичностей в рассказе Д. Лахири «Толкователь болезней».....	102
Пікун Л.В. Дзеркальна гра ідеями та образами «Франкенштейна» М.Шеллі в романі Д.Кіза «Квіти для Елджернона».....	105
Росстальна О.А. Інтерпретація теми кохання у новелі Т.Гарді “Леді Айсенвей”	110
Чередник Т. П. Назва літературного твору як заявка про художні наміри автора (повість Д.М. М’юлок «Маленький принц-каліка та його плащ для подорожей: притча для молодих і старих»).....	113
Відомості про учасників конференції	119